

Suomen meriympäristön tila 2024 -arvio

Taustaa

Ympäristöhallinto kuulee parhaillaan kansalaisia ja sidosryhmiä Suomen meriympäristön tilasta ja vesienhoitosuunnitelmista. Suomen meriympäristön tila 2024 on kansallinen yhteistyöhanke, johon osallistui 13 organisaatiota ja lähes 60 asiantuntijaa. Hankkeen vastaavat viranomaiset ovat ympäristöministeriö ja Ahvenanmaan maakuntahallitus.

Suomen meriympäristön tila 2024 -työn johtopäätelmä on se, että kaikista tarkastelluista osatekijöistä liiallisten ravinteiden aiheuttama rehevöityminen on merialueemme laajin ongelma. Vaikka työtä ravinnekuormituksen hillitsemiseksi on tehty vuosikymmeniä, rehevöityminen on edelleen useiden indikaattorien mukaan voimakasta. Pitkällä aikavälillä tarkasteltaessa rehevöitymisen tila on pysynyt useimmilla merialueilla ja indikaattoreilla samanlaisena 1990-luvulta tähän päivään. Rehevöityminen ei ole vähentynyt ja erityisesti sinileväkukintojen laajentuminen kertoo siitä, että asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta ollaan kaukana. Ihmisen aiheuttaman ravinnekuormituksen hillitsemisessä ei ole edetty, sillä jokien tuoma ravinnekuormitus ei ole vähentynyt 20 vuoteen. Nykyisellä kehitysvauhdilla seuraavat sukupolvet kamppailevat saman ongelman parissa.

Liiallisesta ravinnekuormituksesta johtuva rehevöityminen on edelleen Itämeren suurin ongelma, joka vaikuttaa koko ekosysteemiin. Suomen merialueista ainoastaan Merenkurkun rannikkovedet ovat hyvässä tilassa rehevöitymisen suhteen eikä muutosta parempaan suuntaan ole tapahtunut. Rehevöityminen meressä ilmenee veden samentumisena, sinilevien ja rihmalevien runsastumisena, pohjien liettymisenä ja hapettomuutena sekä muutoksina eliöyhteisöissä.

Suurin osa mereen päätyvästä ravinnekuormituksesta on kaikilla merialueillamme peräisin maataloudesta. Peltomaan ravinnetaso ei ole typen ja fosforin osalta vähentynyt Suomessa vuodesta 2010. Maatalouden aiheuttama fosforikuormitus on ollut hyvin heikossa laskussa viimeisen 10 vuoden aikana paitsi Saaristomerellä, jossa on jopa lievää kuormituksen kasvua. Pellot ovat suuri kiintoaineen lähde vesiin, mikä näkyy myös rannikkomme läheisten jokien ja järvien rehevöitymisinä ja samentumisena. Veden makeutumisen ja kerrostumisen lisäksi kasvaneet jokivirtaamat vaikuttavat rehevöitymiseen, kun mereen päätyy jokien mukana aiempaa enemmän ravinteita. Tämä vaikeuttaa asetettujen ravinnekuormitustavoitteiden saavuttamista.

Kiskon Kirkkojärven hoitoyhdistyksen lausunto

Suomen ensimmäinen Itämeren suojelun toimintaohjelma hyväksyttiin vuonna 2007, ja sen tavoitteena oli saavuttaa Itämeren hyvä tila vuoteen 2021 mennessä. Tavoitteessa ei onnistuttu, ja tavoitevuosi siirtyi vuoteen 2030. EU:n vesipuitedirektiivin ja Suomen vesienhoidon alkuperäisenä tavoitteena oli vuoteen 2015 mennessä estää puolestaan jokien, järvien, rannikkovesien ja

pohjavesien tilan heikkeneminen sekä pyrkiä kaikkien vesien vähintään hyvään tilaan. Suomi on joutanut myös tässä aikatauluista ja tavoite on siirtynyt vuoteen 2027.

Itämeren tavoin myös Suomen rannikon läheiset sisävedet ovat edelleen pääsääntöisesti kaukana hyvästä tilasta. Suomen etelä- ja länsirannikoilla on valtava määrä rehevöityneitä järviä, perattuja jokia ja padottuja koskia. Rehevöityneet vesistöt valuvat Itämereen. Tällainen on myös Kiskonjoen vesistö, joka laskee Saaristomereen. Vesistön suurin ravinnekuormittaja on peltoviljely. Suomessa kannetaan erityistä huolta juuri Saaristomerestä, jonka ravinnekuormitus on Itämeren suojelukomission (HELCOM) hot spot -listalla. Suomi on sitoutunut parantamaan Itämeren tilaa.

Lähes koko Suomi sijaitsee Itämeren valuma-alueella ja Suomen omat päästöt vaikuttavat keskeisesti omien rannikkovesiemme tilaan. Rannikkovesiämme rehevöittävät erityisesti maa- ja metsätaloudesta valuvat ravinteet. Suuret kiintoainespitoisuudet rannikkojoissa haittaavat myös vaelluskalojen mädin kehittymistä ja poikastuotantoa. Kiskonjoki on vaelluskalajoki, jossa elää mm. uhanalainen meritaimen- ja vaellussiikakanta. Vaelluskalakantoja on elvytetty vesistössä kalateiden ja elinympäristökunnostusten avulla. Kalateiden avulla meritaimenilla on vapaa kulkuyhteys Kirkkojärveen ja tänä vuonna myös ylemmäs vesistössä, kun Aneriojoen Holstenkosken pato puretaan. Suomen uhanalaiset mereiset vaelluskalakannat on saatava elpymään ja vahvoiksi, mikä tapahtuu kalastuksen säätelyn, kiintoainekuormituksen vähentämisen ja kutujokien kunnostusten keinoin.

Ranta-asukkaat ja vesistön käyttäjät huomaavat usein ensimmäisinä lähivetensä tilan muuttuneen. Suomessa toimii lukuisia pieniä yhdistyksiä, jotka talkoopohjalla ja vähillä resursseilla pyrkivät saamaan lähivetensä parempaan tilaan. Yksi tällaisista yhdistyksistä on Kiskon Kirkkojärven hoitoyhdistys, jonka toimialueeseen kuuluu Kirkkojärven lisäksi Kiskonjoen vesistö. Yhdistys pyrkii edistämään vesiensuojelua toimialueellaan, estää Kirkkojärven rehevöitymistä, parantaa sen veden laatua ja edistää näin ranta-asukkaiden viihtyisyyttä.

Suomen merialue ja sisävedet ovat tärkeä osa suomalaista elämää ja sielunmaisemaa. Tämän tietävät 782 000 kesämökin omistajaa, 1,5 miljoonaa vesialueen omistajaa ja 1,8 miljoonaa vapaa-ajankalastajaa. Itämeren ja vesistöjen tilan paraneminen vaikuttaisi hyvin myönteisesti paitsi luonnon monimuotoisuuteen myös ihmisten terveyteen, hyvinvointiin ja vesistöjen virkistyskäyttöön. Se kohentaisi rantakiinteistöjen arvoa, huoltovarmuutta, alueiden vetovoimaisuutta asuinpaikkana sekä kalastus- ja matkailuelinkeinoja ja kulttuuria. Tila-arvion mukaan Suomen meriympäristön tilan paraneminen tuottaisi vajaan 500 miljoonan euron vuosittaiset kokonaishyödyt. Lisää hyötyjä koituisi varmasti myös Suomen sisävesien tilan kohenemisestä.

Suomen meriympäristön tila- 2024 arvion kuulemisaineistot ovat erinomaisia. Hyvän tilan määritelmät ja arvio meriympäristön nykytilasta ovat erittäin onnistuneita ja hyödyllisiä. Tavoitteet, joilla hyvään tilaan päästään, jättävät kuitenkin kysymyksiä.

Itämeren tilan kannalta on varsinkin rannikolla keskeistä valuma-alueelta tulevan ravinnekuorman vähentäminen. Vuosina 2018-2024 merenhoidon tavoitteena oli maa- ja metsätalouden sekä turvetuotannon ravinteiden, orgaanisen aineksen ja kiintoainekuormituksen

väheneminen. Sama tavoite on uudistettu nyt vuosille 2024-2030. Maatalouden fosforikuormituksen vähennystavoitteet ovat kuulemisasiakirjojen mukaan esimerkiksi Suomenlahdella ja Saaristomerellä 30 - 40 prosenttia. On kyseenalaista riittävätkö nämäkään tavoitteet toteutuessaan kohentamaan rannikkovesiemme tilan hyvään. Itämeren ja vesistöjen hyvän tilan tavoitteista ei maassamme tule enää lipsua. Muuten voidaan puhua jo ”maan tavasta.”

Toimenpideohjelmat tavoitteisiin pääsemiseksi on tehtävä jatkossa toteuttamiskelpoisiksi ja houkutteleviksi. Keinot kuormituksen vähentämiseksi tunnetaan, seuraavaksi on ryhdyttävä myös toteuttamaan niitä tehokkaasti. Lähtökohtana on vesistöjen valuma-alueet, koska sieltä valuva kuormitus on juurisyy rannikkovesiemme heikkoon tilaan. Maankäytön vesienhallinnan on muututtava kuivattamisesta vesien pidättämiseksi. Maatalouden vesistökuormituksen tehokkaat ja kohdennetut vähennyskeinot on otettava käyttöön, metsätalouden ojitukset on muutettava luvanvaraisiksi, kuivatetut turvemaat on vesitettävä ja patoja on purettava tai rakennettava kalateitä. Valtionhallinnossa on käynnistettävä tiivis yhteistyö, jossa kunnostushankkeet kohdistetaan tehokkaasti vesistön koko valuma-alueelle. Askelia eteenpäin on jo otettu. Valtionhallinnossa on julkaistu tiekartta, jolla halutaan tukea valuma-aluesuunnittelun yleistymistä sidosryhmien kanssa. Lisää rahoitusta ja uusia rahoituskanavia on myös otettava käyttöön.

Kiskossa 7.3.2024

Markku Marttinen
puheenjohtaja
Kiskon Kirkkojärven hoitoyhdistys